

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشکده ادبیات و علوم انسانی دکتر علی شریعتی

گروه جغرافیا

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته جغرافیا و برنامه ریزی شهری

عنوان:

تحلیل توزیع فضایی مساجد شهر مشهد

استاد راهنما:

دکتر عزت الله مافی

استاد مشاور:

دکتر محمد رحیم رهنما

نگارش:

مسعود چناری

تابستان ۱۳۸۹

صور تجلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

جلسه دفاع از پایان نامه آقای/خانم دانشجوی دوره کارشناسی ارشد رشته گرایش
در ساعت روز در محل دانشکده با حضور امضا کنندگان ذیل
تشکیل گردید. پس از بررسی های لازم، هیأت داوران پایان نامه نامبرده را با نمره به عدد
به حروف و با درجه مورد تأیید قرار داد / نداد.

عنوان رساله

تحلیل توزیع فضایی ساجده شهر مشهد

امضا

هیئت داوران

امداد مرشد
۱۹۹۲

- داور: دکتر گروه دانشگاه
استاد گروه دانشگاه
• داور و نماینده تحصیلات تکمیلی: دکتر
استاد گروه دانشگاه
• استاد راهنما: دکتر
دانشیار گروه دانشگاه
• استاد مشاور: دکتر
دانشیار گروه دانشگاه
• مدیر گروه: دکتر
استاد گروه دانشگاه

بسمه تعالی

فرم ارزشیابی پایان نامه کارشناسی ارشد

نام و نام خانوادگی دانشجو: شماره دانشجویی: گروه آموزشی: جغرافیا
رشته: تاریخ دفاع: نام و نام خانوادگی استاد راهنما:
عنوان پایان نامه:
تحلیل فضا-زمانی شهر مشهد

ملاحظات	نمره کسب شده	حداکثر نمره	معیارهای ارزشیابی	
کیفیت نگارش	۳	۳	نسجام در تنظیم و تدوین مطالب، حسن نگارش و رعایت دستورالعمل	
			کیفیت تصاویر، اشکال و منحنی های استفاده شده	
کیفیت علمی	۱۱	۱۲	بررسی تاریخچه موضوع و بیان سابقه پژوهش در موضوع	
			ابتکار و نوآوری	
			ارزش علمی و یا کاربردی	
			استفاده از منابع و مؤاخذ به لحاظ کمی و کیفی (به روز بودن)	
کیفیت ارائه	۲/۵	۳	کیفیت نظرات و پیشنهادات برای ادامه تحقیق	
			تسلط به موضوع و توانایی در پاسخگویی به سئوالات در جلسه دفاع	
مقاله	۱	۱	نحوه ارائه (رعایت زمان، تنظیم موضوع، کیفیت ترانس پرئسی و ...)	
گزارش ها	۱	۱	مقاله مستخرج از پایان نامه که براساس دستورالعمل تهیه و به تأیید استاد راهنما رسیده و به همراه پایان نامه تحویل گردیده است	
			تحویل به موقع گزارش ها	
نمره پایان نامه			۱۸/۵	۲۰

امضاء	نام دانشگاه	مرتب علمی	نام و نام خانوادگی	اعضای هیئت علمی
	دانشگاه فردوسی	دانشیار	دکتر محمد علی ساعی	استاد راهنما
	-	دانشیار	دکتر محمد رحیم رحمانی	استاد مشاور
	-	استاد یار	دکتر محمد آجرواندوس	عضو دفاع
	-	استاد یار	دکتر محمد نالی	عضو دفاع و نماینده تحصیلات تکمیلی

جلسه دفاع با حضور هیئت داوران تشکیل و پایان نامه با اخذ نمره به عدد ۱۸/۵ / حروف با درجه
 بدون اصلاحات پذیرفته شد.
 با اصلاحات پذیرفته شد (دانشجو موظف است تا تاریخ پایان نامه اصلاح شده خود را که به تأیید رسیده است به گروه آموزشی تحویل دهد).
 مردود شناخته شد.

گزارش نماینده تحصیلات تکمیلی:
نام و امضای نماینده تحصیلات تکمیلی: *محمد نالی*

تاریخ و امضا

نام مدیر گروه:

** (لطفاً به توضیحات مندرج در پشت برگه توجه فرمائید)**

دکتر برائت خلیلی

اظهار نامه

اینجانب مسعود چناری دانشجوی دوره کارشناسی ارشد رشته جغرافیا برنامه ریزی شهری دانشکده ادبیات و علوم انسانی دکتر علی شریعتی دانشگاه فردوسی مشهد نویسنده پایان نامه تحلیل توزیع فضایی مساجد شهر مشهد تحت راهنمایی دکتر عزت الله مافی متعهد می‌شوم:

- تحقیقات در این رساله/پایان نامه توسط اینجانب انجام شده است و از صحت و اصالت برخوردار است.
- در استفاده از نتایج پژوهشهای محققان دیگر به مرجع مورد استفاده استناد شده است.
- مطالب مندرج در رساله/پایان نامه تاکنون توسط خود یا فرد دیگری برای دریافت هیچ نوع مدرک یا امتیازی در هیچ جا ارائه نشده است.
- کلیه حقوق معنوی این اثر متعلق به دانشگاه فردوسی مشهد می‌باشد و مقالات مستخرج با نام « دانشگاه فردوسی مشهد » و یا « Ferdowsi University of Mashhad » به چاپ خواهد رسید.
- حقوق معنوی تمام افرادی که در به دست آمدن نتایج اصلی رساله/پایان نامه تأثیرگذار بوده‌اند در مقالات مستخرج از رساله/پایان نامه رعایت شده است.
- در کلیه مراحل انجام این رساله/پایان نامه، در مواردی که به حوزه اطلاعات شخصی افراد دسترسی یافته یا استفاده شده است، اصل رازداری، ضوابط و اصول اخلاق انسانی رعایت شده است.

مسعود چناری

تاریخ ۱۳۸۹/۷/۱۵

مالکیت نتایج و حق نشر

- کلیه حقوق معنوی این اثر و محصولات آن (مقالات مستخرج، کتاب، برنامه های رایانه‌ای، نرم افزارها و تجهیزات ساخته شده) متعلق به دانشگاه فردوسی مشهد می‌باشد. این مطلب باید به نحو مقتضی در تولیدات علمی مربوطه ذکر شود.
- استفاده از اطلاعات و نتایج موجود در رساله/پایان نامه بدون ذکر مرجع مجاز نمی‌باشد.

شکر و قدردانی:

حد و سپاس نبی کرمان ایردمنان را که بر تو لطف لایزالش توفیق آموختن میسر کردید تا منت پذیر و برین آستان کبریائش کردم، رحمت و اسعش فرصتی معتنم داد تا به اقتضای توان و وسع خود از محضر اساتید کراتقدر بهره جویم و ره توشه ای از بار علمی آنان برگیرم.

بدین وسیله از استاد ارجمند جناب آقای دکتر عزت الله مانی به خاطر راهنمایی های علمی و اجرایی این رساله در حق اینجانب مبذول داشتند کمال شکر را دارم

همچنین از جناب آقای دکتر محمد رحیم رهنما به عنوان مشاور که با دقت و حوصله به مطالعه این رساله پرداختند و راهنمایی های ارزنده ای در طول تحصیل نمودند بسیار سپاسگزارم

همینطور از آقای دکتر محمد اجزاء سلوپی استاد عزیزم به عنوان داور زحمت زیادی کشیدند قدردانی می نمایم. انجام این تحقیق بدون مساعدت دوستان عزیزم آقایان آقا جانی، سید محسن رضوی، اسدی، امیری، دودی، صادقی، و دیگران امکان پذیر نبود، بدین وسیله مراتب سپاس و قدردانی خود را از این سروران ابراز می دارم، امید آنکه حق، پاداش این عزیزان را به قدر صفای روحشان عنایت فرماید و در همه حال تندرست و موفق باشند.

تقدیم بہ:

مادر مہربان و فداکارم کہ وجودش برایم ہمہ عشق است و وجودم برایش ہمہ رنج، توانش رفت، تابہ توانایی
رسم و موہایش سپیدی گرفت تا روی سپید بانم، آنکہ فروغ نگاہش، گرمی کلامش و روشنی رویش سرمایہ
جاودانی زندگی من بودہ است در برابر وجود کرائش زانوی ادب بر زمین می نهم و بادلی مالالال از عشق و
محبت بردستش بوسہ می زنم

ہمسر عزیز و کرامی ام، یار امروز و یاور فردا، کہ در سختین دوران زندگیم باہمراہی و تکل بی دریغش یاریم نمود
و مشکلات را برایم آسان ساخت باشد کہ با این اندک قطرہ، از دریای زحمتش ارج نہادہ باشم
فرزندم امیر حسام کہ فردایم را رنگ باور می بخشد و روح مطہر پدرم، کہ نامش بہ نیکی و یادش ہمیشہ

جاودان باد

روح شاد پدر
پ

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

مدیریت تحصیلات تکمیلی

فرم چکیده پایان‌نامه به زبان فارسی

نام خانوادگی دانشجو: چناری

نام: مسعود

استاد(ان) راهنما: دکتر عزت‌الله مافی

استاد(ان) مشاور: دکتر محمد رحیم رهنما

دانشکده‌ی ادبیات و علوم انسانی رشته‌ی: جغرافیا

گرایش: برنامه ریزی شهری مقطع: کارشناسی ارشد

تاریخ دفاع: ۱۳۸۹/۷/۱۵

تعداد صفحات: ۱۸۱

عنوان پایان‌نامه: تحلیل توزیع فضایی مساجد شهر مشهد

کلید واژه‌ها: توزیع فضایی، کاربری های مذهبی (مساجد)، مشهد

چکیده:

به سبب وجود بارگاه مطهر امام رضا(ع)، شهر مشهد بعنوان پایتخت معنوی ایران نام گرفته است. میلیونها زائر به مناسبتهای مختلف سالانه وارد شهر مشهد می شوند و در طول اعصار گذشته تا کنون بر حسب نیاز، مساجد مختلفی در سطح شهر ساخته شده اند. از تعداد ۹۱۴ مسجدی که در مناطق مختلف شهر وجود دارد تعداد ۶۴۴ باب مسجد (۷۰.۵٪) با مشخصات مساحت، قدمت، تاریخ تأسیس و آدرس دقیق برداشت شد و بصورت منطقه ای تحلیل گردید. منطقه ثامن با ۸۹ باب مسجد و مساحت کل ۳۵۱۹۱ مترمربع، سرانه وسعت ۱۰۰۸ مترمربع و تراکم نفر بر تعداد مساجد ۳۶۳ نفر محاسبه گردید. منطقه ۱۱ با ۰۰۷ مترمربع سرانه وسعت در کمترین میزان، منطقه ۱۰ با نسبت تراکم ۷۱۹۰ نفر بر تعداد مساجد در بیشترین میزان و منطقه ۱۲ با ۳ باب مسجد در کمترین میزان قرار گرفته اند و در بقیه مناطق با فاصله گرفتن از حرم مطهر از تراکم مساجد آنها کم می شود بطوریکه در فواصل (۲-۰) کیلومتری از حرم مطهر ۲۰۰ باب مسجد، (۴-۲) کیلومتری ۲۴۰ باب مسجد، (۶-۴) کیلومتری ۱۸۶ باب مسجد، (۸-۶) کیلومتری ۱۰۰ باب مسجد قرار گرفته است. توزیع فضایی مساجد با توزیع جمعیت در مناطق مختلف با نرم افزار ArcGIS تحلیل گردید. بر اساس روش K function فاصله میانگین کمترین واحد همسایگی مساجد شهر مشهد با نتیجه ۰.۷۷ پراکنش خوشه‌ای محاسبه گردید الگوی خوشه ای برای توزیع فضایی مطلوب مساجد مناسب نمی‌باشد و براساس تحلیل مساحت، تعداد، سرانه وسعت و تراکم نفر بر تعداد مساجد با جمعیت مناطق رابطه معنا داری وجود دارد ضریب همبستگی شدید ۰.۸ بین توزیع جمعیت و تعداد مساجد مناطق شهرداری برقرار است. احداث بانک اطلاعات مساجد، مدیریت یکپارچه شهری در جهت توزیع متعادلتر فضایی مساجد استفاده از یافته های پایه این رساله، در جهت احداث مساجد در نقاط فاقد ویا کمبود مسجد پیشنهاد می گردد.

امضا استاد راهنما

Ferdowsi University of Mashhad
Dr. Ali Shariati Faculty of Letters and Humanities

Abstract of Thesis Graduate Studies

Student's Surname: Chenari

Student's Name: Masood

Supervisor(s): Dr. Ezatollah Moafi

Reader(s): Dr. Mohammad Rahim Rahnoma.

Dept: Faculty of Letters and Humanities

Orientation: Geography

Specialization: Urban Planning Grade: M.Sc

Defence Date: 2010/10/7

Number of pages: 181

Thesis Title: The analysis of spatial distribution of mosques in the city of Mashhad

Keywords: The religious functions of mosques-Mashhad-spatial distribution

Abstract:

Due to Imam Reza's holy shrine, Mashhad is called the spiritual capital of Iran. Millions of pilgrims visit Mashhad on different occasions each year and until now lots of mosques have been built throughout the city. There are 914 mosques in different parts of Mashhad from which 644 (70.5%) of mosques were specified according to the area, age, construction date and precise address and were locally analyzed. Samen district was calculated to be 35191m² and have 1.08m² space per capita and population density for each mosque is 363. District 11 with 0.07% m² space per capita is in the lowest range and District 10 with 7190 population density for each mosque is in the highest range and District 12 with 3 mosques is in the lowest range. There are fewer mosques in districts which are far from the holy shrine. There are 200 mosques at the distance of (0-2)km, 240 mosques (2-4)km, 186 mosques (4-6)km and 100 mosques (6-8)km from the holy shrine. Spatial distribution of mosques and population density in different areas were analyzed by the ArcGIS software. By means of K Function method, the average distance of the lowest vicinity of mosques resulted 0.77 according to the bunched variance. The bunched method is not suitable for spatial distribution of mosques. Based on the analyses, there is a close relationship between the area, number of mosques, space per capita, population density for each mosque and the population of districts. There is a close correlation index (0.8) between the population distribution and the number of mosques in urban areas. In order to establish mosques in the areas that lack or have not enough mosques, it is recommended to build an information desk, integrated urban management for having a more balanced spatial distribution of mosques and also utilizing the basic foundations of this thesis.

Supervisor

Signature

فهرست مطالب

مقدمه:	۱
فصل اول : کلیات تحقیق	
۱-۱- بیان مسأله	۴
۲-۱- اهداف تحقیق	۴
۳-۱- سؤالات تحقیق	۵
۴-۱- فرضیات تحقیق	۵
۵-۱- روش تحقیق	۵
۶-۱- سابقه و پیشینه تحقیق	۶
۷-۱- مشکلات تحقیق	۷
فصل دوم : مفاهیم و مبانی نظری تحقیق:	
۱-۲- مقدمه	۱۰
۲-۲- مفاهیم و مبانی	۱۰
۱-۲-۲- سرانه (Per Capita Space)	۱۰
۲-۲-۲- تراکم	۱۱
۳-۲-۲- الگوهای توزیع مکانی نقاط	۱۲
۴-۲-۲- روش K Function	۱۲
۵-۲-۲- شهرهای اسلامی	۱۵
۳-۲-۲- فضا	۱۶
۱-۳-۲- تحلیل فضایی	۱۷
۲-۳-۲- فضاهای شهری	۱۷
۳-۳-۲- انواع فضاهای شهری	۱۸
۱-۳-۳-۲- فضاهای عمومی و خصوصی	۱۸
۲-۳-۳-۲- فضای عمومی باز بسته	۱۹
۴-۳-۲- اجزاء کالبدی تشکیل دهنده فضای شهری	۲۰
۴-۲- مسجد	۲۰
۱-۴-۲- انواع مساجد	۲۲

۲۳ اهمیت مسجد	۲-۴-۲
۲۵ پیشینه ی تاریخی مسجد	۳-۴-۲
۲۵ چگونگی شکل گیری مسجد	۴-۴-۲
۲۶ اولین مسجد در اسلام	۵-۴-۲
۲۷ شرایط و احکام مسجد	۶-۴-۲
۲۷ جایگاه مسجد	۷-۴-۲
۲۸ نقش مساجد	۵-۲
۲۸ بعد ارزشی مسجد	۱-۵-۲
۲۹ نقش عبادی مسجد	۲-۵-۲
۳۰ نقش فرهنگی و آموزشی مسجد	۳-۵-۲
۳۱ مسجد نخستین پایگاه تبلیغاتی	۴-۵-۲
۳۲ مسجد نخستین جایگاه دانش	۵-۵-۲
۳۴ نقش نظامی و سازماندهی نظامی مسجد	۶-۵-۲
۳۴ مسجد پایگاه ترویج فرهنگ جهاد و شهادت	۷-۵-۲
۳۵ جنبه های اجتماعی - سیاسی در مسجد و نماز جماعت	۸-۵-۲
۳۶ مسجد عامل تشکل سیاسی در جامعه اسلامی	۹-۵-۲
۳۶ مسجد پایگاه قضائی	۱۰-۵-۲
۳۶ مسجد به عنوان مرکز خدمات اجتماعی	۱۱-۵-۲
۳۷ حیاط مسجد به عنوان فضای شهری	۱۲-۵-۲
۳۸ هویت مساجد	۶-۲
۳۹ عناصر موثر بر هویت مساجد	۱-۶-۲
۴۰ مجموعه عملکردهای مساجد	۲-۶-۲
۴۱ صوت	۳-۶-۲
۴۱ نمادها	۴-۶-۲
۴۱ سلسله مراتب قرارگیری مساجد در شهر:	۷-۲
۴۲ موقعیت مکانی مسجد در شهر:	۸-۲
۴۲ مرکزیت	۱-۸-۲

۴۳ جایگاه مساجد در مراکز محلات شهری
۴۳ ارتباط مساجد با سایر عناصر شهری
۴۳ انسجام فضایی - مکانی
۴۵ پویایی فضایی - مکانی
۴۶ حس مکان
۴۶ عملکرد مساجد در ادوار مختلف
۴۸ تأثیر مساجد بر بافت شهر
۴۹ مدیریت شهری
۴۹ مفهوم مدیریت واحد شهری
۴۹ ضرورت مطالعه مدیریت واحد شهری
۵۰ انواع هماهنگی بین سازمانی
۵۰ هماهنگی عمودی
۵۰ هماهنگی افقی
۵۱ هدف از ایجاد هماهنگی بین سازمانهای متولی شهر
۵۱ مدیریت مساجد
۵۱ دستگاههای متولی مدیریت امور مساجد
۵۳ مرکز رسیدگی به امور مساجد
۵۴ اهداف مرکز::
۵۴ وظایف مرکز::
۵۵ تشکیلات امور مساجد:
۵۶ ائمه جماعات:
۵۶ وظایف امام جماعت:
۵۶ وظایف عام امام جماعت:
۵۶ وظایف خاص امام جماعت
۵۷ جمع بندی

فصل سوم: شناخت و بررسی روند شکل گیری شهر مشهد:

۵۹ مقدمه
----	-------------

- ۲-۳- موقعیت جغرافیایی شهر مشهد ۵۹
- ۳-۳- روند تکوین توسعه کالبدی کلانشهر مشهد ۶۰
- ۱-۳-۳- توسعه شهر مشهد از قرون اولیه اسلامی تا ۲۰۳ هجری قمری ۶۰
- ۲-۳-۳- توسعه شهر مشهد از اوایل قرن سوم تا سال ۸۲۱ هجری قمری ۶۱
- ۳-۳-۳- توسعه شهر مشهد از سال ۸۲۱ هجری قمری تا پایان دوره صفویه ۶۲
- ۴-۳-۳- توسعه شهر مشهد بعد از صفویه و دوره قاجاریه ۶۲
- ۵-۳-۳- توسعه شهر مشهد در دوره معاصر ۶۴
- ۶-۳-۳- توسعه شهر مشهد از انقراض قاجاریه و روی کار آمدن رضاشاه ۶۴
- ۶-۳-۳- توسعه شهر مشهد از سال ۱۳۱۰ تا ۱۳۲۰ (هجری شمسی) ۶۴
- ۷-۳-۳- توسعه شهر مشهد از ۱۳۲۰ تا ۱۳۳۵ هجری شمسی ۶۵
- ۸-۳-۳- توسعه شهر مشهد از ۱۳۳۵ تا سال ۱۳۴۵ (هجری شمسی) ۶۶
- ۹-۳-۳- توسعه شهر مشهد از سال ۱۳۴۵ تا ۱۳۵۵ ۶۷
- ۱۰-۳-۳- توسعه شهر مشهد از ۱۳۵۵ تا ۱۳۸۸ ۶۸
- ۴-۳- روند تحولات جمعیتی شهر مشهد ۶۹
- ۵-۳- روند تاریخی توسعه فضایی مساجد شهر مشهد از ابتدا تا سال ۱۳۸۸ ۷۳
- ۶-۳- نتیجه گیری ۷۴

فصل چهارم : بررسی وضعیت توزیع فضایی مساجد در مناطق شهرداری شهر مشهد :

- ۱-۴- مقدمه ۷۷
- ۲-۴- منطقه یک شهرداری ۷۷
- ۱-۲-۴- محدوده ۷۸
- ۲-۲-۴- نحوه پراکنش مساجد در منطقه ۷۹
- ۳-۴- منطقه دو شهرداری ۸۰
- ۱-۳-۴- محدوده ۸۰
- ۲-۲-۴- نحوه پراکنش مساجد در منطقه ۸۳
- ۴-۴- منطقه سه شهرداری ۸۴
- ۱-۴-۴- محدوده ۸۴
- ۲-۴-۴- نحوه پراکنش مساجد در منطقه ۸۶

- ۸۷ ۵-۴ منطقه چهارشهرداری
- ۸۷ ۱-۵-۴ محدوده
- ۸۹ ۲-۵-۴ نحوه پراکنش مساجد در منطقه
- ۹۰ ۶-۴ منطقه پنج شهرداری
- ۹۰ ۱-۶-۴ محدوده
- ۹۰ ۲-۶-۴ نحوه پراکنش مساجد در منطقه
- ۹۳ ۷-۴ منطقه شش شهرداری
- ۹۳ ۱-۷-۴ محدوده
- ۹۶ ۲-۶-۴ نحوه پراکنش مساجد در منطقه
- ۹۶ ۸-۴ منطقه هفت شهرداری
- ۹۶ ۱-۸-۴ محدوده
- ۹۶ ۲-۸-۴ نحوه پراکنش مساجد در منطقه
- ۹۹ ۹-۴ منطقه هشت شهرداری
- ۱۰۰ ۱-۹-۴ محدوده
- ۱۰۱ ۲-۹-۴ نحوه پراکنش مساجد در منطقه
- ۱۰۲ ۱۰-۴ منطقه نه شهرداری
- ۱۰۲ ۱-۱۰-۴ محدوده
- ۱۰۴ ۲-۱۰-۴ نحوه پراکنش مساجد در منطقه
- ۱۰۵ ۱۱-۴ منطقه ده شهرداری
- ۱۰۶ ۱-۱۱-۴ محدوده
- ۱۰۷ ۲-۱۱-۴ نحوه پراکنش مساجد در منطقه
- ۱۰۸ ۱۲-۴ منطقه یازده شهرداری
- ۱۰۸ ۱-۱۲-۴ محدوده
- ۱۰۹ ۲-۱۲-۴ نحوه پراکنش مساجد در منطقه
- ۱۱۱ ۱۳-۴ منطقه دوازده شهرداری
- ۱۱۱ ۱-۱۳-۴ محدوده
- ۱۱۱ ۲-۱۳-۴ نحوه پراکنش مساجد در منطقه

۱۱۴ منطقه ثامن شهرداری
۱۱۴ ۱-۱۴-۴ محدوده
۱۱۴ ۲-۱۴-۴ نحوه پراکنش مساجد در منطقه
۱۲۰ ۱۵-۴ تحلیل و بررسی مساجد شهر مشهد
۱۲۰ ۱-۱۵-۴ بررسی تراکم مساجد بر اساس تعداد در مناطق شهرداری شهر مشهد
۱۲۳ ۲-۱۵-۴ بررسی تراکم مساجد در مناطق شهرداری شهر مشهد
۱۲۷ ۱۶-۴ جمعبندی
۱۲۹ ۱۷-۴ تحلیل سرانه مساجد در مناطق شهرداری شهر مشهد
۱۳۰ ۱۸-۴ تحلیل فضایی مساجد بر اساس الگوهای مکانی نقاط
۱۳۳ ۱۹-۴ تحلیل جهت گیری پراکنش مساجد در مناطق شهرداری شهر مشهد
	فصل پنجم: جمعبندی، نتیجه گیری و ارائه پیشنهادات :
۱۳۷ ۱-۴ مقدمه
۱۳۸ ۲-۴ آزمون فرضیات
۱۴۲ ۳-۴ پیشنهادات
۱۴۴ منابع و مآخذ
۱۴۹ لیست کامل مساجد در مناطق شهرداری شهر مشهد

فهرست تصویرها

- تصویر شماره ۲-۱: نشان دهنده توزیع کتابخانه در بخش مرکزی شهر مشهد..... ۱۴
- تصویر شماره ۴-۱: مسجد جامع رضوی آبکوه واقع در بلوار شهید صدوقی (سازمان آب) بین صدوقی ۲/۲۱-۲/۱۹ سال تأسیس ۱۳۲۵ ه.ش..... ۸۲
- تصویر شماره ۴-۲: مسجد امام حسن مجتبی (قلعه سمزقند) واقع در بلوار آیت الله عبادی ۷۰ (شهید حسین نیلیانی)، بین ۵-۷ - پلاک ۵۱ سال تأسیس ۱۲۴۰ ه.ش..... ۸۵
- تصویر شماره ۴-۳: مسجد باب الحوائج الی الله حضرت علی اصغر کوچکترین مسجد مشهد واقع در خیابان آیت الله شیرازی ۱۷، کوشش ششمین کوچه سمت چپ (کوچه حسینی)، پلاک ۱۳۳ تأسیس ۱۳۲۵ ه.ش..... ۸۸
- تصویر شماره ۴-۴: مسجد و حسینه حضرت جوادالائمه واقع در میدان فجر ، همت ۳۷/۳ ، روبروی بیمارستان خیریه ۲۲ بهمن سال تأسیس ۱۳۸۰..... ۹۱
- تصویر شماره ۴-۵: مسجد موسی بن جعفر واقع در مهرآباد، خیابان عبادت، نبش عبادت ۷ سال تأسیس ۱۳۵۷ ه.ش..... ۹۴
- تصویر شماره ۴-۶: مصلا مشهد واقع در بلوار مصلا، نبش مصلا ۴ تأسیس ۵۵۰ ه.ش..... ۹۷
- تصویر شماره ۴-۷: مسجد موسی ابن جعفر واقع در خیابان امام رضا، نبش امام رضا، ۵۸/۲ سال تأسیس ۱۳۳۵ ه.ش..... ۱۰۰
- تصویر شماره ۴-۸: مسجد سهله معروف به نظر یافته واقع در خیابان اندرزگو (بازار سرشور) - نبش سرشور ۲۷ - پ ۷۵..... ۱۰۳
- تصویر شماره ۴-۹: مسجد آیت الله خامنه ای بلوار وکیل آباد، روبروی برونسی ۱۶ ، داخل مجتمع شهید رفیعی..... ۱۰۶
- تصویر شماره ۴-۱۰: مسجد چهارده معصوم (شهرک لشگر) بزرگترین مسجد شهر مشهد واقع در قاسم آباد بلوار فلاحی، بین فلاحی (۱۴-۱۶)، بلوار شهید هاشمی مهنه، دور میدان هاشمی مهنه..... ۱۰۹
- تصویر شماره ۴-۱۱: مسجد و حسینه امام حسن مجتبی (ع) واقع در بلوار امامت امامت ۴۶ - نبش چهارراه اول ، پلاک ۳/۵۰..... ۱۱۲
- تصویر شماره ۴-۱۲: مسجد امام رضا واقع در بلوار الهیه، الهیه ۲۵، مجتمع سامان تأسیس ۱۳۸۴ ه.ش..... ۱۱۵
- تصویر شماره ۴-۱۳: مسجد حوض لقمان واقع در میدان شهداء، به سمت حرم مطهر حاشیه خیابان شیرازی، سمت چپ، نوسازی ۱۳۸۹ تأسیس ۱۲۷۰ ه.ش..... ۱۱۹
- تصویر شماره ۴-۱۴: روش محاسبات فاصله استاندارد..... ۱۳۶

فهرست جداول

- جدول شماره ۱-۲: میانگین سرانه های کاربری فرهنگی و مذهبی در شهرهای منطقه طرح و متوسط کاربرد زمین در محدوده مورد بررسی..... ۱۰
- جدول شماره ۱-۳: نرخ رشد جمعیت شهر مشهد ۸۵-۱۳۳۵..... ۷۱
- جدول شماره ۲-۳: مقایسه میزان رشد سالانه جمعیت و مساحت شهر مشهد طی سالهای مختلف..... ۷۲
- جدول شماره ۳-۳: ویژگی های جمعیتی و کالبدی شهر مشهد طی سالهای مختلف..... ۷۳
- جدول شماره ۱-۴: مشخصات مساجد منطقه یک شهرداری..... ۸۱
- جدول شماره ۲-۴: مشخصات مساجد منطقه دو شهرداری..... ۸۴
- جدول شماره ۳-۴: مشخصات مساجد منطقه سه شهرداری..... ۸۷
- جدول شماره ۴-۴: مشخصات مساجد منطقه چهار شهرداری..... ۹۰
- جدول شماره ۵-۴: مشخصات مساجد منطقه پنج شهرداری..... ۹۳
- جدول شماره ۶-۴: مشخصات مساجد منطقه شش شهرداری..... ۹۶
- جدول شماره ۷-۴: مشخصات مساجد منطقه هفت شهرداری..... ۹۹
- جدول شماره ۸-۴: مشخصات مساجد منطقه هشت شهرداری..... ۱۰۲
- جدول شماره ۹-۴: مشخصات مساجد منطقه نه شهرداری..... ۱۰۵
- جدول شماره ۱۰-۴: مشخصات مساجد منطقه ده شهرداری..... ۱۰۸
- جدول شماره ۱۱-۴: مشخصات مساجد منطقه یازده شهرداری..... ۱۱۱
- جدول شماره ۱۲-۴: مشخصات مساجد منطقه دوازده شهرداری..... ۱۱۴
- جدول شماره ۱۳-۴: مشخصات مساجد منطقه ثامن شهرداری..... ۱۱۷
- جدول شماره ۱-۵: مشخصات مناطق مختلف شهر مشهد..... ۱۴۵
- جدول شماره: (۲-۵): مشخصات جمعیت مناطق شهرداری و مساحت کل مساجد مناطق

فهرست نقشه ها

- نقشه شماره ۳-۱: استان خراسان رضوی به تفکیک شهرستانستانانداری خراسان رضوی..... ۶۱
- نقشه شماره ۳-۲: شهر مشهد از دوره صفویه تا قاجار..... ۶۴
- نقشه شماره ۳-۳: توسعه شهر در سال ۱۳۲۵..... ۶۶
- نقشه شماره ۳-۴: نقشه شهر مشهد در سال..... ۶۸
- نقشه شماره ۳-۵: توسعه فیزیکی شهر مشهد طی سالهای ۱۳۳۵ تا ۱۳۸۵..... ۶۹
- نقشه شماره ۳-۶: پهنه‌بندی سال تأسیس مساجد در مناطق مختلف شهر مشهد..... ۷۴
- نقشه شماره ۴-۱: توزیع فضایی مساجد در منطقه یک شهرداری مشهد..... ۸۰
- نقشه شماره ۴-۲: توزیع فضایی مساجد در منطقه دو شهرداری مشهد..... ۸۳
- نقشه شماره ۴-۳: توزیع فضایی مساجد در منطقه سه شهرداری مشهد..... ۸۶
- نقشه شماره ۴-۴: توزیع فضایی مساجد در منطقه چهار شهرداری مشهد..... ۸۹
- نقشه شماره ۴-۵: توزیع فضایی مساجد در منطقه پنج شهرداری مشهد..... ۹۲
- نقشه شماره ۴-۶: توزیع فضایی مساجد در منطقه شش شهرداری مشهد..... ۹۵
- نقشه شماره ۴-۷: توزیع فضایی مساجد در منطقه هفت شهرداری مشهد..... ۹۸
- نقشه شماره ۴-۸: توزیع فضایی مساجد در منطقه هشت شهرداری مشهد..... ۱۰۱
- نقشه شماره ۴-۹: توزیع فضایی مساجد در منطقه نه شهرداری مشهد..... ۱۰۴
- نقشه شماره ۴-۱۰: توزیع فضایی مساجد در منطقه ده شهرداری مشهد..... ۱۰۷
- نقشه شماره ۴-۱۱: توزیع فضایی مساجد در منطقه یازده شهرداری مشهد..... ۱۱۰
- نقشه شماره ۴-۱۲: توزیع فضایی مساجد در منطقه دوازده شهرداری مشهد..... ۱۱۳
- نقشه شماره ۴-۱۳: توزیع فضایی مساجد در منطقه ثامن شهرداری مشهد..... ۱۱۶
- نقشه شماره ۴-۱۴: پراکندگی مساجد در مناطق شهرداری مشهد..... ۱۲۱
- نقشه شماره ۴-۱۵: تراکم مساجد در مناطق شهرداری مشهد..... ۱۲۲
- نقشه شماره ۴-۱۶: پهنه بندی تراکم مساحت مساجد در مناطق شهرداری مشهد..... ۱۲۴
- نقشه شماره ۴-۱۷: مساحت کل مساجد در مناطق شهرداری مشهد..... ۱۲۵
- نقشه شماره ۴-۱۸: سرانه مساجد در مناطق شهرداری مشهد..... ۱۳۰
- نقشه شماره ۴-۱۹: جهت پراکنش توزیع مساجد در مناطق شهرداری مشهد..... ۱۳۵
- نقشه شماره ۴-۲۰: مسافت استاندارد توزیع مساجد در مناطق شهرداری مشهد..... ۱۳۵

فهرست نمودار

- نمودار شماره ۲-۱: نشان دهنده الگوی توزیع فضایی نقاط..... ۱۴
- نمودار شماره ۲-۲: استفاده از روش K function جهت نمایش چگونگی الگوی توزیع کتابخانه‌ها..... ۱۵
- نمودار شماره ۲-۳: نشان دهنده هماهنگی عناصر شهری..... ۵۱
- نمودار شماره ۳-۱: تغییرات جمعیت و وسعت شهر مشهد طی سالهای ۱۳۸۵-۱۳۷۰..... ۷۲
- نمودار شماره ۳-۲: سال ساخت مساجد در شهر مشهد از ابتدا تا کنون..... ۷۵
- نمودار شماره ۳-۳: سال ساخت مساجد در شهر مشهد از سال ۱۲۹۵ تا ۱۳۸۸..... ۷۵
- نمودار شماره ۴-۱: تراکم جمعیت نفر در هکتار..... ۱۲۰
- نمودار شماره ۴-۲: تعداد مساجد در مناطق شهرداری مشهد..... ۱۲۳
- نمودار شماره ۴-۳: میانگین مساحت مساجد در مناطق شهرداری مشهد..... ۱۲۶
- نمودار شماره ۴-۴: میزان تعداد مساجد در فواصل دو کیلومتری از حرم مطهر..... ۱۲۷
- نمودار شماره ۴-۵: سرانه مساجد به تفکیک در مناطق مختلف شهر مشهد..... ۱۳۰
- نمودار شماره ۴-۶: استفاده از روش (K function خود همبستگی فضایی چند بعدی) در مناطق شهرداری مشهد..... ۱۳۲
- نمودار شماره ۴-۷: فاصله میانگین کمترین واحد همسایگی مساجد شهر مشهد..... ۱۳۳
- نمودار شماره ۴-۸: نحوه پراکندگی مساجد شهر مشهد به روش موران..... ۱۳۴
- نمودار شماره ۵-۱: مقایسه جمعیت و تعداد مساجد در مناطق شهرداری مشهد..... ۱۴۶

مقدمه:

مسجد بعنوان مهمترین مرکز اسلام و مقدس ترین مکان هر منطقه دارای ارزش و اهمیت بالایی است، به طوری که به عنوان «بیت الله» یا خانه خدا مطرح است.

آزاده ترین عابدان حضرت علی (ع) می فرمایند: «نشستن در مسجد نزد من بهتر از نشستن در بهشت است، چرا که نشستن در بهشت موجب رضایت خودم و نشستن در مسجد موجب رضایت پروردگارم است». (دیلمی، ۹، ق، ۲۱۸)

جایگاه رفیع علم آموزی و کسب دانش و کاربرد آن در زندگی، از گذشته های دور، مساجد را بعنوان مراکز بزرگ آموزشی و محل رجوع مسلمانان برای علم آموزی و رشد و شکوفایی اندیشه ناب اسلامی و تعالی اخلاق و معنویت در جایگاه ویژه ای قرار داده است، این رویکرد گسترده مسلمانان، مساجد را در طول تاریخ در موقعیت کانون گسترش فعالیت های علمی، فرهنگی، سیاسی و اجتماعی قرار داده است، علاوه بر این، مساجد به عنوان کانون عشق و مودت در ایجاد فضای معنوی همراه با سرزندگی و پویایی را با روحی آکنده از برادری و پیوندهای ماندگار در میان مسلمانان ایجاد کرده است.

مسجد مهمترین محل حضور توده های مردم در هر عصری بوده و در آن عالمان دین با تبیین مبانی و اعتقادات، اولین درس یعنی بندگی در برابر خدا را به پیروان اسلام می آموزند. از این منظر هم مساجد مرکز اجتماع بزرگ اسلامی و هم محل شور و مشورت و تصمیم گیری در باره حیات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی بوده است. اتکا به این نقش آفرینی برجسته در عرصه های گوناگون زندگی اجتماعی مسلمانان و محوریت مسجد در میان پیروان دین اسلام دستیابی به جایگاه بلند و والای مسجد و امید به حصول اهداف مورد نظر را ممکن خواهد کرد.

ارتقای سطح کیفی نقش مساجد و سازماندهی مجدد آن برای بهره مندی مسلمانان را می توان یک موفقیت در تحقق اهداف و برنامه های جهان اسلام تلقی کرد. ایفای نقش مساجد در جامعه، نیازمند سازماندهی مساجد و تدوین یک راهبرد نوین و برنامه ریزی در راستای سیاست راهبردی مناسب با اهداف جهانی اسلام است. (ماهنامه مسجد، ۱۳۸۶، ۶۲)

سازماندهی نوین با ارائه تحلیل توزیع فضایی و با بکارگیری نقاط قوت و ضعف و بهره گیری از فرصتها و رفع تهدیدها یک ضرورت بنیادین و راهبردی در جهت اهداف عالی مساجد محسوب می شود.